

ინტერკულტურული სივრცის ანალიზი XX საუკუნის ბოლო ათწლეულის ქართულ ლირიკაში

ქეთევან სამადაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი;
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის
გრიგოლ წერეთლის სახელობის ბიბლიოთეკა
ელ-ფოსტა: Ketevan.samadashvili@tsu.ge
ORCID: 0009-0001-3061-4949

აბსტრაქტი: მხატვრული ტექსტი გლობალური პროცესების სარკეა: ასახავს მსოფლიოში მიმდინარე მიგრაციას, ტრანსნაციონალიზმსა და კულტურათაშორის გაცვლით ურთიერთობებს, მონაწილეობას იღებს ახალი თემების წარმოჩენასა და ჩამოყალიბებაში.

XX საუკუნის შუა წლებში აღმოცენებული პოსტმოდერნიზმი არის რთული და მრავალშრიანი კულტურული, ფილოსოფიური და მხატვრული ფენომენი. იგი ხასიათდება უნივერსალური ჭეშმარიტებისა და იდეების შესახებ სკეპტიკური დამოკიდებულებით, აქცენტირდება სუბიექტივიზმზე, მხატვრული სტილის თამაშსა და ფორმებზე. პოსტმოდერნიზმმა რადიკალური გავლენა მოახდინა ტექსტის ჟანრისა და სტრუქტურის ტრადიციულ წარმოდგენებზე ენის, აზრისა და სუბიექტივიზმის ბუნების ცვლილების პარალელურად.

ლირიკა სინამდვილის, ადამიანის ყოფა-ცხოვრებისა და სულიერი მდგომარეობის გამომხატველია. იგი განცდების განზოგადებას ემსახურება. ავტორის ემოციური განწყობილების ზოგადსაკაცობრიო სათქმელად გადაქცევა ლირიკული ლექსის მთავარი დანიშნულებაა. მისი საშუალებით პოეტური ხილვები მხატვრულ ტექსტებად გარდაიქმნება, ემპირიული მოცემულობა კი განცდების გამოვლინების დამხმარე საშუალებაა.

XX საუკუნის უკანასკნელი ათწლეულის ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტებითა და ეკონომიკური გამოწვევებით წარმოქმნილმა სირთულეებმა საქართველოში პირდაპირი ასახვა პოეზიაში დატოვა. პოეტური თაობის აზროვნების რაკურსზე. „ომისშემდგომ“, „პოსტსაბჭოთა“, არაიშვიათად კი „დაკარგულ“, „გაბზარულ“ ან „გატეხილ“ თაობად მოიხსენიებენ ასპარეზზე 90-იანებში გამოსულ ლიტერატორებს. (იმნაიშვილი, 2010) მათ ნაწარმოებებში აქტუალურობა შეიძინა ქართულ რეალობასთან შეჯერებულმა პოსტმოდერნისტულმა ტენდენციებმა და სოციოკულტურულმა პრობლემატიკამ.

90-იანელთა ოთხი წარმომადგენლის – ნათია გიორგაძის, ზაზა თვარაძის, ანდრო ბუაჩიძისა და რატი ამალაშვილის ლირიკული ლექსების განხილვა XX საუკუნის ბოლო ათწლეულის ინტერკულტურული სივრცის ანალიზის ნოყიერ ნიადაგს ქმნის.

კვლევის ძირითადმა შედეგებმა ცხადყო, რომ, როგორც თხუთმეტსაუკუნოვანი მთლიანობის მანძილზე, ისე XX საუკუნის მიწურულსაც, ქართული ლიტერატურა ფეხს უწყობდა მსოფლიოში მიმდინარე სიახლეებს. საკვლევ პერიოდში მასზე ძლიერ გავლენას ახდენს პოსტმოდერნიზმი – ციტატებით თამაში, ალუზია, სუბიექტივიზმი, ტექსტთაშორისი აბსტრაქცია და სხვ. „პოსტსაბჭოთა“ თაობის ლირიკული ნაწარმოებების თვალსაჩინო მახასიათებლებია.

საკვანძო სიტყვები: „პოსტსაბჭოთა“ თაობა; ლირიკული ლექსი; ინტერკულტურული ურთიერთობა.

* * *

შესავალი: სიტყვის მეშვეობით ლიტერატურული ნაწარმოები სახეობრივი წარმოსახვის საშუალებას იძლევა. იგი მოიაზრებს გადმოცემის ხერხების ინდივიდუალიზმსაც. პოეზია ხელოვნების სრულ მთლიანობად, ლირიკა კი პოეზიის პოეზიად მიიჩნევა (ბერიძე, 1966).

საანალიზო საკითხის მიზანია საბჭოთა ცენზურისგან თავდახსნილი ლიტერატურის, XX საუკუნის უკანასკნელი ათწლეულის ქართული ლირიკის ინტერკულტურული სივრცის ანალიზი.

90-იანელთა პოეტური შემოქმედების კვლევისას აქტუალობას არ კარგავს გავლენათა და პარალელთა ძიება, რაც თავისთავად გულისხმობს ახლებური ხედვებისა და შეფასებების გამოვლენას.

ნაშრომის სიახლეს წარმოადგენს ინტერკულტურული იზოლაციის რღვევის, ფართო შესაძლებლობებისა და საასპარეზო სივრცეების გახსნის კვალდაკვალ ლირიკულ პოეზიაში თემატური გამრავალფეროვნებისა და ახალი ვერსიფიკაციული ტენდენციების გამოვლენა, ნოვაციებისა და თვითდამკვიდრების გზების ძიება.

მეთოდები: ლირიკული ლექსის ცენტრში ავტორია. იგი ობიექტურ სახეს აძლევს არა უშუალოდ მოვლენას, არამედ თავის დამოკიდებულებას ამ მოვლენასთან. ასე იქმნება ობიექტური ფაქტით შთაგონებული სუბიექტური პოეტური ხედვა – განწყობილება გადაეცემა მკითხველს და ზემოქმედებს მასზე. ლირიკული ლექსის ანალიზის პროცესში დივინაციისა და სხვა მოცემულობებთან შედარების მეთოდები თანაბრად მნიშვნელოვანია, რადგან პოეზია შექმნის პროცესშივე მკითხველის თანაარსებობასა და ჩართულობას გულისხმობს.

საკვლევი პერიოდის ლირიკული ლექსის თემატური მახასიათებლების ანალიზის შემდეგ შეირჩა ა. ბუაჩიძის, ზ. თვარაძის, ნ. გიორგაძისა და რ. ამალაშვილის ლირიკული ნიმუშები ინტერტექსტური ანალიზის, კანონზომიერი კავშირების დადგენა-სისტემატიზების, საერთო მახასიათებლების კლასიფიცირების მიხედვით.

კვლევისას გამოყენებულია კონტექსტური ანალიზი, რაც მოიაზრებს ლირიკული ნაწარმოებების შესწავლისას ისტორიული, სოციალურ-პოლიტიკური და კულტურული კონტექსტის გათვალისწინებას.

ტექსტებში არსებული ძირითადი თემების, სიმბოლოებისა და მათი ინტერპრეტაციების კვლევის პარალელურად ტექსტების ურთიერთშედარებითი ანალიზის საფუძველია ანალოგიის მეთოდი, როგორც ორი ან რამდენიმე ლიტერატურული ტექსტის რაიმე სახით მსგავსებების გამოვლენის საგულისხმო, დამაჯერებელი დასკვნების გამოტანის საშუალება.

მსოფლიო რუკაზე მეოცე საუკუნის უკანასკნელი ათწლეული ისტორიის საკვანძო ეტაპს ასახავს: ეკონომიკურმა, კულტურულმა და პოლიტიკურმა ინტეგრაციამ საგრძნობლად დააჩქარა ინფორმაციის გაცვლა. მიმდინარე მოვლენებს ხელი შეუწყო ინტერნეტისა და ციფრული ტექნოლოგიების მოძლიერებამ. მათი მეშვეობით სამყარო კიდევ უფრო შემჭიდროვდა, ჩამოყალიბდა გლობალური კულტურული სივრცე.

კულტურული მეტამორფოზა პოლიტიკური გრადაციების ფონზე მიმდინარეობდა: სსრკ-ს დაშლამ და ცივი ომის დასასრულმა საერთაშორისო თანამშრომლობა და დემოკრატიული მოძრაობების ზრდა განაპირობა.

გლობალური მოვლენების ფონზე პოსტსაბჭოთა ქართულ სალიტერატურო ასპარეზზე თანდათან ახალი ნაკადი გამოვიდა. ა. ბუაჩიძის, ნ. გიორგაძის, ზ. თვარაძისა და რ. ამალაშვილის – „დაკარგული“ თაობის შემოქმედებაში იგნორირებულია „აბსოლუტური სიმართლე“. ტექსტი მრავალმხრივი და არაერთგვაროვანია.

თანამედროვე ქართული ცხოვრების რეფლექსია ა. ბუაჩიძის შემოქმედების ერთ-ერთი მახასიათებელია. პოეტის ლექსები გამოირჩევა ემოციურობითა და ღრმა ფილოსოფიური აზროვნებით. მკითხველის ყურადღებას იქცევს სამყაროს მრავალფეროვნების ინდივიდუალური ხედვა და სუბიექტური „მეს“ ძიების მუდმივი ცდა.

ემოციური სანყისების სიღრმე კარგად ჩანს ნ. გიორგაძის ლირიკულ ნიმუშებშიც. ფაქიზი ესთეტიკით წარმოჩენილი ადამიანის სულიერი მდგომარეობა, ბავშვობის სურათები, დედის სახე, სამშობლო და ეროვნული ტრაგედია მის პოეზიას მიმზიდველსა და მხატვრულად დახვეწილს ხდის.

კულტურული იდენტობის პრობლემატიკის ექსპერიმენტული სტილით გადაჭრის მცდელობა და ადამიანის შინაგან სამყაროში წვდომის უნარით პოეტი და ფილოსოფოსი ზ. თვარაძე გამორჩეულად გილს იკავებს ქართული ლიტერატურის ისტორიაში.

ფორმისა და სტრუქტურის ექსპერიმენტების მეშვეობით ინტერტექსტუალობა და რეალობის მრავალშრიანი გამოსახვა, ურთიერთობებსა და კულტურულ იდენტობებზე გლობალიზაციის გავლენის საკითხი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს რ. ამაღლობელის შემოქმედებაში.

პოსტმოდერნიზმი „პოსტსაბჭოთა“ პოეზიაში ცხადდება ენის მრავალმნიშვნელოვნებისა და სუბიექტურობის გზით, არღვევს სტილისა და რიტმის მიღებულ საზღვრებს. მისთვის ნიშანდობლივი მახასიათებელია ტექსტათაშორისი კავშირები – 90-იანელი პოეტები კულტურის, ისტორიისა და ლიტერატურულ ტექსტზე დაყრდნობით ქმნიან უნიკალურ კონტექსტს.

კლასიკური პოეტური ტრადიციები დეკონსტრუქციის პრიზმაში ტყდება ა. ბუაჩიძის ლირიკულ ლექსებში. 90-იანი წლების ტრაგიკულ მოვლენებს მისი არაერთი ლექსი ეძღვნება: „ქელები“, „გარეუბანი“, „მსხვერუელი კაცი“... ლექსი „ძმათამკვლელი ომი“ (ბუაჩიძე 93) ეხმიანება ბიბლიურ ტექსტს. ავტორი იხსენებს კორაზიმსა და ბეთსაიდას, როგორც ლეშთა მტვირთველ, მონანულ ქალაქებს, მათ გვერდით კი დგას ძმების სისხლით გაჟღენთილი თბილისი, სადაც მკვდრები მარხავენ მკვდრებს (ბიბლია).

სამოქალაქო ომის ტრავმებს აღმოვაჩინო ნ. გიორგაძის შემდეგ ლექსებშიც: „მპარავეები მომრავლდნენ“, „ჩვენ რა შეგვეძლო გვეფიქრა?“ „ნუთუ მოვიდა?“ მათგან ნიშანდობლივია ლექსი „სადაც კარიბჭეა ქალაქის“. (გიორგაძე 44). ტექსტი მეორე პირს, მიძღვნილ ობიექტს, აჩიკოს მიემართება. ქვემეხების ფონზე ავტორი იმეორებს თაობათა შორის მარადიულ საკითხავს: „რა უნდა მოგებას, მამის დამარცხებას, სიბერეში“ (გიორგაძე 44). ტექსტის მრავალმხრივ ალუზიურია, პირველ რიგში კი ეხმიანება კრონოსისა და ურანოსის შერკინებას სამყაროს მბრძანებლის ტახტის დასაკავებლად.

ქვეყნის შინაგანი პოლიტიკური კრიზისის თემას ავრცობს ზ. თვარაძის ლირიკული ლექსები: „ფრინველები“, „...მე შემხვდა მკვდარი მეგობარი“, „ტბორები“... ავტორი სიტყვით თამაშობს, მოხდენილად იყენებს ირონიას; ტატოს, ილიასა და გალაკტიონთან გადაძახილით ლექსს უძღვნის „ფეკალური მასით სავსე მტკუარს“ (თვარაძე, 2011, p. 83). პოეტი დაუნდობელია სამშობლოს გამყიდველთა აღწერისას, მათ ცინიკოსებად, ფარისევლებად, დეზერტირებად მოიხსენიებს. მდინარე, როგორც ქალაქის სასიცოცხლო ძარღვი, ირეკლავს გადაჯიშებულ, სახედაკარგულ მოსახლეობას: „ნარკოზული სისხლი ჩადგა ვენაში, ნარკოზული წვენი ჩადგა ვენახში“ (თვარაძე, 2011, p. 83).

1990-1999 წლების ლირიკულ ნაწარმოებთა ციკლში, სახელწოდებით „ზმნა“, დავიწყების მდინარეს შესთხოვს სულის განკურნებას ლირიკული პერსონაჟი რ. ამაღლობელის ლექსში „ლეი“ (ამაღლობელი, 2011, p. 231), იმ რეალობიდან თავდასახსნელად, რომელიც აზიანებს როგორც სულს, ისე – ხორცს. სხვაგან კი პოეტი „უძღები შვილის ლოცვის“ (ამაღლობელი, 2011, p. 229) თანაზიარად აქცევს მკითხველს. იგი უფალს „სინანულის მდინარესთან“ შეხვედრას ევედრება – ლუკას სახარების მიხედვით მამას ხომ უპირობო სიყვარული ამოძრავებს, „სამოსელ პირველში“ გამოაწყობს ნაბოლარას და სუფრის თავშიც მოისვამს გვერდით (ბიბლია). ლექსში „ნათლობა“ (ამაღლობელი, 2011, p. 226) პოეტი აცხადებს: „მთელი ცხოვრება ჯაშუშების სუფრას ვუზივარ“, რის ჯილდოდაც ცეცხლის ალში განათვლის იმედი აქვს ისევე, როგორც მრავალჭირგადახდილ სამშობლოს, ისევე, როგორც ნათლიასთან შერკინებულ, გველეშაპის ცეცხლოვანი შიგანიდან ხელახლა შობილ ამირანს.

რამდენიმეწლიანი სისხლიანი დაპირისპირება და ამბოხი პოსტსაბჭოთა საქართველოში ვიზუალური ელემენტებისა და ინტერკულტურული პარადიგმების მეშვეობით სათანადოდ აისახა 90-იანელთა პოეზიაში.

პოსტმოდერნისტული პოეზია მკითხველს სთავაზობს, გახდეს ტექსტის თანაავტორი. აღქმის პირადი გამოცდილების შექმნით ლიტერატურა, როგორც კულტურათაშორისი ფენომენი, ირეკლავს სხვადასხვა მოცემულობის რთულ ურთიერთკავშირს, ენას, ტრადიციებს. (ბრეგაძე, 2020) მსგავსი გამოცდილების მეშვეობით ავტორები ეძიებენ და ქმნიან თვითგამოხატვის ახალ ფორმებს, ნამუშევრების სიღრმის გასაძლიერებლად ხშირად აერთიანებენ სხვა კულტურების ელემენტებს: ლეგენდებს, სიმბოლოებს, სტილებს...

მკითხველის თანაავტორობის კარგი მაგალითია ა. ბუაჩიძის ლექსი „ცარიელ ტაძარში“ (ბუაჩიძე 90). ტექსტში ჟამის სამივე განზომილების თანადროული განცდაა: პოეტი უსათუო მომავალს აღწერს, „როცა შემოვა ნაშუალამევს ჯარი, ქალაქში, სადაც სძინავთ უცოდველ ბავშვებს.“ მკი-

თხველი განიცდის ოთხმოცდაათიანების აწმყოს და რადგან „უძველეს თემებზე გადაიელვებს შუქი“, ცხადი ხდება, რომ ლექსში საქართველოს ისტორიის შავად გათენებული დღეებია აღწერილი.

„პოსტსაბჭოთა“ თაობის პოეტები აქტიურად იყენებენ ტაეპების არასტანდარტული განლაგების მქონე მოულოდნელ ვიზუალურ ელემენტებს. ტექსტი შეიძლება, იყოს სტრუქტურირებული, როგორც მოზაიკა, ტრადიციული წყობის გარეშე. ა. ბუაჩიძის „გადამტყდარი ლექსები“, რ. ამალლობელის „ცამ მზის ძნა წნა ძონით“, ნ. გიორგაძის „დილით მე თვალები გავახილე...“ და ზ. თვარაძის „ბებერი ბავშვები“ სიტყვით ჯილდაობის კარგ მაგალითებად გამოდგება.

პოსტმოდერნისტული ტექსტი ხშირად არაა ბოლომდე გულწრფელი. იგი მომართულია კულტურული ფასეულობების გაშარჟებისკენ (კორტავა). „პოსტსაბჭოთა“ თაობაც წარმატებით იყენებს საკრალურ თემებზე შექმნილ ტექსტებს უაზრობამდე მისულ კონტექსტში. ზ. თვარაძისთვის ირონია არის გზა იდეალების დეკონსტრუქციისთვის. იგი დასცინის შვიდი ათწლეულის მანძილზე ჭეშმარიტებად აღიარებულ, ან უკვე მნიშვნელობადაკარგულ ღირებულებებს: „დაფრენენ სირნი, მამანი მუშაკობენ, ყეფენ ქოფაკნი, მავანი ქსოვს, დედანი გალობენ“ (თვარაძე, 2011, p. 47). პოეტისთვის არც თვითირონიაა უცხო.

70-წლიანი სისტემური ათეიზმის შემდეგ რწმენასა და ეკლესიებს დაუბრუნდნენ ადამიანები, რომლებმაც არც კი იცოდნენ, როგორ უნდა ელოცათ. სარწმუნოება იქცა ახალი ქართული იდენტობის საძირკვლად, ომის, სიღარიბის, კრიმინალისგან თავდასაღწევ ფსიქოლოგიურ თავშესაფრად. „გაცვეთილი“ თაობის პოეზიაში რწმენა უფრო ტკივილის ამოძახილია, უფალი კი – ადამიანის თანამგზავრი. პოეტები ბენჯის ხიდზე, რწმენისა და სიყალბის ზღვარზე, დგანან. ისინი ხშირად შედიან უფალთან პოლემიკაში. ზ. თვარაძე ყურადღების მისაპყრობად, მიმართვის გასაძლიერებლად „აბა“ ნაწილაკს იყენებს, რომ შემოქმედისათვის მეტად შესამჩნევი გახდეს მისი გამოუვალი მდგომარეობა: „აბა, მამაო, დამიხსენი ძე შეცდომილი, ცარიელ ცისქვეშ ვბორიალობ, როგორც ცთომილი;“, „რომ აღარ ვიყო მოჩმახული, როგორც ზღაპარი, აბა, მამაო, შენი კალთა გადამაფარე“ (თვარაძე, 2011, p. 40). ლექსში იხატება სარკასტულ ღიმილს ამოფარებული, „რკინის ფარდის“ მიღმა დამახინჯებული ფასეულობების მქონე ადამიანის სურათი. პოეტისთვის თვალნათელია, რომ „ტაძრად იქცა ბაზარი, ტაძარი კი – ბაზრობად“ (თვარაძე, 2011, p. 88).

ინტერკულტურული ტექსტები ქმნის უნიკალურ ჰიბრიდულ ფორმებს, აერთიანებს ელემენტებს მსოფლიო ტრადიციებიდან. ბიბლიური ალუზიები უხვად დაიძებნება რ. ამალლობელის ლექსებში: „პროლოგი“, „უვერტიურა“, „ლილითი“, „კანის ლოცვა“, „აღდგომის დილა“... სონეტთა ციკლი „ლოცვის გვირგვინი“ (ამალლობელი, 2011, p. 211) უფლისადმი ვედრებაა. იგი ერთი მთლიანობა, მაგრამ დაშლილია ცხრა საკრალურ ნაწილად. თითოეულ ნაწილს საკუთარი სათაური და როლი აქვს მთლიანთან მიმართებაში, როგორც ცეცხლოვან ვარსკვლავზე დამოკიდებულ ცხრა პლანეტას, მზის „ცხრა თვალს“.

ა. ბუაჩიძე XX საუკუნის მილეულს ქრისტეს შემოძარცულ კვართს ადარებს (ბუაჩიძე 152). სათქმელს მრავალმრიანობას სძენს ა. ბლოკის განწყობის ინტერპრეტაცია ლექსიდან „...Ночь, улица, фонарь, аптека“ (Блок) – მეტაფიზიკური ძიებით გატაცებული ქართველი და უცხოელი პოეტების ლექსებში იკითხება დროის ფუჭი მდინარების პრობლემა, რომელიც საბოლოოდ მხოლოდ „მძიმე საპალნესა და ვერცხლის ფარდაებს“ ტოვებს (ბუაჩიძე 152).

დასასჯელად განწირული, ზნეობრივი ფასეულობების მოღალატე საზოგადოებისგან შორს, ქალაქგარეთ, ტყისპირა სახლში დასახლებას გეგმავს და სასიცოცხლო ენერგიების აღდგენას ცდილობს ნ. გიორგაძის ლირიკული პერსონაჟი. იგი აცხადებს: „მე არ მომინდება მეძავად ყოფნა და ქვამარილად ქცევა“ (გიორგაძე 116). უფლის მორჩილი ლოტისგან განსხვავდება ლექსში აღწერილი ქალის ქმარი, რომელიც სანადიროდ დადის და უმანკო სისხლის ხილვა სიხარულს ანიჭებს. ნ. გიორგაძის სხვა უსათაურო ლექსში აპოკალიფსური ხილვების მქონე წინასწარმეტყველი დანიელის ღმერთი თავსატეხად მოიხსენიება, ლირიკული პერსონაჟი კი უიმედოდ მიჰყვება შუქურას, რადგან სიბნელიდან მაინც ვერ გააღწევს (გიორგაძე 113).

პოსტმოდერნისტული ლირიკა არღვევს ჟანრის საზღვრებს. იგი მოიცავს პროზის, ვიზუალური ხელოვნებისა და პოპკულტურის ელემენტებსაც კი. ყველაფერი ერთად ხშირად დისონანს წარმოშობს, სამაგიეროდ, მკითხველისათვის უფრო ახლობელი ხდება ავტორის სათქმელი. ნ. გიორგაძე

ასე ახასიათებს თანამედროვე ხელოვანის საქმიანობას: „პოეტი სატვირთო ავტომობილია „კია მოტორსი საქართველო“ გთავაზობთ ფასებს ხელმისაწვდომს და გარანტიას რომ 80 წლამდე, ჩვენ შევძლებთ წერას, ჩვენი ცხოვრება იქნება მძიმე და ჩვენი გულის მულტისენსორზე ითამაშებენ ვიგინდარები“ (გიორგაძე 103). განათლებით ფილოლოგი ნ. გიორგაძე ლექსებში პუნქტუაციას დიდად არ სწყალობს, რათა მკითხველს ტექსტის აღქმის თავისუფლება მიეცეს.

პოსტმოდერნიზმი დასცინის სნობიზმს, გაუფასურებული შინაგანი ღირებულებების ფონზე სტატუსისა და ნივთების პატივისცემის მანიას. რ. ამაღლობელი ლექსში „ქართველებს“ დეტალურად ჩამოთვლის ერში გავრცელებულ მანკიერ მახასიათებლებს. პოეტი მაგალითებად მოიხმობს იმ დროისათვის საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომ, მაგრამ სიღრმისეულად ნაკლებად გაცნობიერებული ხელოვანების სახელებსა და ნაწარმოებებს: „უყვართ ცნობილი რეჟისორის გვარის ხსენება: ჯორჯო სტრელერის, პიტერ ბრუკის, ხშირად ჩვენება მარკესის ცოდნის, უფრო სწორად იმ მარტოობის, ასი წელი რომ გრძელდებოდა, გამოყენება“ (ამაღლობელი, 2011, p. 79). ისინი ყველას „უყვარდა“, რადგან ეს მოდური იყო.

მოდისა არ გადასულა „ვეფხისტყაოსანიც“ – ზ. თვარაძე ლექსში „ოდა რუსთაველს“ 90-იანი წლების „გაცვეთილპიჯაკიან“ პოეტად წარმოიდგენს საკულტო პოემის ავტორს. იგი ვერაზე, მესამე სართულზე ცხოვრობს, ტელევიზორში უყურებს მეორე არხის გადაცემებს, „მოუკიდებს სიგარეტ 80-ს და რატომღაც ციფრი 80 მის თავში იწვევს მეყსეულ ელდას“ (თვარაძე, 2011, p. 219).

ბრიტანული პროგრესული როკ ჯგუფის Jetho Tull-ის, იმ დროისათვის მიუღებელი ფოლკლორის ელემენტებით შექმნილი, სიმღერა Dun Ringill (Tull) გახდა ზ. თვარაძის ინსპირაციის წყარო, რომ დაწერილიყო ამავე სახელწოდების ლექსი, რომელიც აღწერს 90-იანი წლების სინამდვილეს: „შუქი არ იყო. არ იყო გაზი. წყალი არ იყო. უბრუნდებოდა ყოველივე პირველსაწყისებს“ (თვარაძე, 2011, p. 228). როგორც ბრიტანულ მუსიკალურ ნაწარმოებში, ისე ქართულ ლექსში, ცივილიზაციიდან გაქცევის სურვილი და ბუნებასთან შერწყმის გარდაუვალობა იკითხება: „წარმოიდგინეთ, როცა ნაყოფი მიწაში ღებდა, მაშინღა იწყებს ახალ სიცოცხლეს. თუ არ მოკვდა, არც იარსებებს!..“ (თვარაძე, 2011, p. 234)

ედგარ ალან პოს პოემა „ყორანს“ (პო, 2019) ეპიგრაფით and nothing more ეხმიანება ზ. თვარაძის ლექსი „სარკე ძველ სარდაფში“. სიგიჟის ზღვარზე მისული ლირიკული პერსონაჟი ყოველდღიურ ამბავს ჰყვება: „ჩავეშვი სარდაფში. ვიფიქრე: დამალულ ძველ სურათს მოვძებნი. სურათს მაგივრად იქ დამხვდა მხოლოდ მტკერი და ძონძები“ (თვარაძე, 2011, p. 212). სინამდვილეში კი იგი, ე. ა. პოს მელანქოლიური პერსონაჟის მსგავსად, ველარასოდეს დაიხსნის თავს „დაფერფლილი ოცნების ნესტიანი კედლებიდან“ (თვარაძე, 2011, p. 212).

პოსტმოდერნისტულ ლექსში სათაური რომ ტექსტის განუყოფელი ნაწილია, ეს კარგად ჩანს ა. ბუაჩიძის პაროდულ ნაწარმოებში, რომელიც სათაურშივე ახსნის ტექსტის საკითხავს: რა ხდება „ფეშენებელურ რესტორანში დღის 11 საათზე“ (ბუაჩიძე 47). ავტორი თავიდანვე გვაფრთხილებს, რომ „ეს არის სამყარო აღსავსე კაზუსებით.“ სწორედ ასეთი სიუჟეტური კაზუსი თამაშდება „სუფთასახელოიან პერანგში“ გამოწყობილი ლოთის თვალწინ, „ფეშენებელურ სამყაროში, სადაც ხალიჩები უხმოდ დააცურებენ რესპექტაბელურ ოფიციატებს“ (ბუაჩიძე 47). სიტყვა „ფეშენებელური“ შემთხვევით არ შეურჩევია ა. ბუაჩიძეს, ისიც ისეთივე ირონიულია, როგორც მრუშებითა და ბილნსიტყვა პერსონალით სავსე სასტუმრო – გარეგნულად მდიდრული, რეალურად – იაფფასიანი, დაბალხარისხიანი და ხელოვნურად „ელიტური“.

პოსტმოდერნისტულ ტექსტში ათწლეულების მანძილზე დაბზარულ კედლებს მიღმა მოქცეულია სიმდიდრისა და დასავლეთის ილუზორული სურათი – სოციალური ნიღბის ჩასაცმელი სივრცე. „პოსტსაბჭოთა“ თაობის პოეზიის გეზის მიმცემნი: ა. ბუაჩიძე, ნ. გიორგაძე, ზ. თვარაძე და რ. ამაღლობელი ლირიკულ ტექსტებში მოხდენილად იცვლიან ნიღბებსა და სახეებს გარემო-პირობების შესაბამისად.

დასკვნა: გასული საუკუნის უკანასკნელი ათწლეულის ქართული ლიტერატურა დასავლურ-აღმოსავლურ ცივილიზაციათა გზაჯვარედინია ისევე, როგორც უხსოვარი დროიდან -საქართველო. იგი ცხადად ასახავს მსოფლიოსთან კონტაქტების აღდგენისა და კულტურული ჰიბრიდიზაციის

შეუვალ პროცესს. 90-იანი წლების კულტურული მეტამორფოზა პოეზიაში კრიტიკულ და არასტრუქტურულ მიმართულებებს აჩენს.

პოსტსაბჭოთა გამოცდილება და ახალი სოციალურ-პოლიტიკური რეალობა განსხვავებულ კულტურათა შერევისა და განცალკევების ნაყოფიერ ნიადაგს ქმნიდა. ამის ფონზე „გაბზარული“ თაობის ლიტერატურული ნაწარმოებები ქართული ეროვნული იდენტობის მხარეს დგას, მათში არის ცდა, გადარჩეს მრავალწლიანი ტრადიციები.

XX საუკუნის 90-იანი წლების ქართული პოეზია მრავალშრიანია. იგი მოიცავს გლობალიზაციის, დასავლური გავლენებისა და ეროვნული იდენტობის შერწყმის პროცესებს. შესაბამისად, საანალიზო პერიოდის ლირიკული ნიმუშები ხშირად ექსპერიმენტული ხასიათისაა, ასახავს ინდივიდის, როგორც მიკროკოსმოსის თვითმყოფადობას მაკროკოსმოსში მიმდინარე მოვლენების ფონზე.

Bibliography:

Tull, J. (n.d.). „Dun Ringill“. Retrieved 2024 წლის 03 09 from <https://www.musixmatch.com: https://www.musixmatch.com/lyrics/Jethro-Tull/Dun-Ringill>

Блок, А. (n.d.). „Ночь, улица, фонарь, аптека“. Retrieved 2024 წლის 15 09 from [blok.pdf : https://math.berkeley.edu/~given/verse/blok.pdf](https://math.berkeley.edu/~given/verse/blok.pdf)

ამაღლობელი, რ. (2011). *ლექსები*. თბილისი: გამომცემლობა პალიტრა L.

ბერიძე, ფ. (1966). *ლირიკის გამომსახველობითი თავისებურება*. თბილისი.

ბიბლია. (2001). *ძველი და ახალი აღთქმის წიგნები*. თბილისი: ს.ბ.ს.

ბრეგაძე, ლ. (2020). *პოსტმოდერნიზმი ქართულ მწერლობაში*. თბილისი: არტანუჯი.

ბუაჩიძე, ა. (2012). *ლამის ნათელი*. თბილისი: გამომცემლობა პალიტრა L.

გიორგაძე, ნ. (2020). *ხმის მატარებელი*. თბილისი: გამომცემლობა ინტელექტი.

თვარაძე, ზ. (2011). *პილიგრიმი*. თბილისი: გამომცემლობა პალიტრა L.

იმნაიშვილი, ა. (2010). *XX საუკუნის 90-იანი წლების ქართული პროზის ტენდენციები (პოსტსაბჭოთა თაობა)*. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

კორტავა, შ. (2016). *პოსტმოდერნიზმი და თანამედროვეობა*. თბილისი: უნივერსალი.

პო, ე. ა. (2019). *ყორანი და სხვა ლექსები*. თბილისი: არტანუჯი.